

EĞER Kİ VE İLLAKİ KELİMELERİNİN YAZIMI HAKKINDA

Sedat BALLYEMEZ¹

Özet

Yazım kurallarında veya herhangi bir kelimenin yazımında zaman zaman değişiklik yapılmaktadır. Yazım kurallarındaki değişiklikler, çoğu zaman bir bilgi kirliliği yaratmakta ve eğitim-öğretimi de olumsuz etkilemektedir. Bu bilgi kirliliği, bazen yeni bazı yanlışlıkların doğmasına ve yayılmasına da neden olmaktadır. "Eğer ki" ve "illaki" kelimelerinin yazımı konusunda şöyle yaygın inanışlar bulunmaktadır: "Daha önce 'eğerki' yazılıyordu. Türk Dil Kurumu kelimenin yazımını değiştirdi ve 'eğer ki' yaptı. Daha önce 'illa ki' yazılıyordu. Türk Dil Kurumu kelimenin yazımını değiştirdi ve 'illaki' yaptı.". Bu iki inanış, yeterince sorgulanmadan birçok kişi tarafından kabul edilmekte ve derslerde de böyle anlatılmaktadır. Eldeki bu çalışmada "eğerki" ve "illaki" kelimeleri etrafında oluşan bu inanışın doğru olup olmadığı üzerinde durulmuştur. Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan bütün yazım kılavuzlarında "eğer ki" ve "illaki" kelimelerinin yazımları incelenmiştir. İnceleme sonucu göstermiştir ki "eğer ki" ve "illaki" kelimelerinin yazımında son yıllarda herhangi bir değişiklik olmamıştır. "Eğer ki" kelimesi, şu ana kadar zaten hep ayrı yazılmıştır. "İllaki" kelimesi ise 1988'den beri bitişik yazılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Eğer ki'nin yazımı, illaki'nin yazımı, ki bağlacının yazımı, Türk Dil Kurumu, Yazım Kılavuzu

ABOUT THE SPELLING OF THE WORDS "EGER KI" AND "ILLAKI"

Abstract

There are occasional changes in the spelling rules or in the spelling of any word. The changes in the spelling rules often create an information pollution and adversely affect the education. This information pollution also causes some new spelling mistakes to arise and spread. There are common beliefs about the writing of the words "eğer ki" and "illaki": Previously, "eğerki" was spelt. The Turkish Language Association (TDK) changed the spelling of word and made it "eğer ki". Previously, "illa ki" was spelt. TDK changed the spelling of word and made it "illaki". These two beliefs are accepted by many people without being questioned enough, and so are taught in the lessons. In this study, it will be emphasized whether or not this belief around the words "eğer ki" and "illaki" is correct. All the spelling books published by The Turkish Language Association have examined the writings of the words "eğer ki" and "illaki". The end result of the examination showed that there has not been any change in the writing of the words "eğer ki" and "illaki" in recent years. "Eğer ki", has always been written separately. "İllaki" has been written contiguously since 1988.

Key words: Spelling of eğer ki, spelling of illaki, spelling of ki conjunction, The Turkish Language Association, spelling book

¹Yrd. Doç., Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, sedatbalyemez@gmail.com

1. GİRİŞ

Yazım (İmlâ) “Bir dilin söz varlığını o dilde yürürlükte olan ses, şekil, köken vb. kurallara uygun olarak yazıya geçirme; dildeki sözleri kurallara uygun olarak yazma.” (Korkmaz 2010: 130) olarak tanımlanır. Bir dilin yazım kurallarını bir araya getiren, kelimelerin doğru yazımlarını gösteren kaynak kitaplar ise *yazım kılavuzu* adını alır. Ülkemizde değişik yayınevleri tarafından yazım kılavuzu çıkarılmaktadır ancak bu konuda kanunla görevlendirilmiş kurum, Türk Dil Kurumudur. 664 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Türk Dil Kurumuna “yazım kılavuzu hazırlamak, yazmak ve yayımlamak” görevi verilmiştir (TDK 2012: I). Türk Dil Kurumunun tüzel kişiliğinde ve yönetiminde yapılan değişiklikler, yazım konusundaki kural ve kararlara da yansımıştır. Yani Kurum tarafından hazırlanan bütün kılavuzlarda aynı dil anlayışının hâkim olduğunu söylemek güçtür. Yayımlanan her kılavuzun bir önceki kılavuza göre köklü değişiklikler içerdiğini söylemek de mümkün değildir. Balyemez’e (2012) göre 1941-1962 arasında çıkarılan 6 kılavuz, neredeyse birbirinin aynısıdır. 1965’te yazım kurallarında köklü değişiklikler olmuştur ve 1965-1975 arasında çıkarılan 8 kılavuz da aynı niteliktedir. Yine 1996 ve 2000 kılavuzları arasında yazım kuralları bakımından belirgin farklılıklar yoktur. 2008 ve 2009’da basılan kılavuzlar ise 2005’in tıpkıbasımıdır. 1928’de Dil Encümeni tarafından hazırlanan *İmlâ Lûgati*, birinci baskı yazım kılavuzu olarak kabul edilmektedir. “Kılavuz” adını taşıyan ilk çalışma ise 1941’de yayımlanan “İmlâ Kılavuzu”dur. Şu anda yürürlükte bulunan kılavuz ise 2012’de satışa sunulan 27. baskı Yazım Kılavuzu’dur. Sonuç olarak 1928-2012 arasında 27 defa yazım kılavuzu basılmıştır. Balyemez (2012); hazırlanış süreçlerini, yönetimleri ve dile yaklaşımlarını dikkate alarak yazım kılavuzlarını şöyle gruplandırmıştır:

Tablo 1: TDK Tarafından Yayımlanan Kılavuzlar

Dönem	Basılan Kılavuzlar ve Adları	Baskı Numarası	TDK 2005’e Göre Baskı Numarası
1928	1928 – İmlâ Lûgati	1. Baskı	1. Baskı
1941-1962	1941 – İmlâ Kılavuzu	2. Baskı	2. Baskı
	1948 – İmlâ Kılavuzu	3. Baskı	3. Baskı
	1956 – İmlâ Kılavuzu	4. Baskı	4. Baskı
	1957 – İmlâ Kılavuzu	5. Baskı	5. Baskı
	1960 – İmlâ Kılavuzu	6. Baskı	6. Baskı
	1962 – İmlâ Kılavuzu	7. Baskı	7. Baskı
1965 - 1975	1965 – Yeni İmlâ Kılavuzu	1. Baskı	8. Baskı
	1966 – Yeni İmlâ Kılavuzu	2. Baskı	9. Baskı
	1967 – Yeni İmlâ Kılavuzu	3. Baskı	10. Baskı
	1969 – Yeni İmlâ Kılavuzu	4. Baskı	11. Baskı
	1970 – Yeni Yazım (İmlâ) Kılavuzu	5. Baskı	12. Baskı
	1970 – Yeni Yazım (İmlâ) Kılavuzu	6. Baskı	13. Baskı
	1973 – Yeni Yazım Kılavuzu	7. Baskı	14. Baskı
1975 – Yeni Yazım Kılavuzu	8. Baskı	15. Baskı	
1977 – 1981	1977 – Yeni Yazım Kılavuzu	9. Baskı	16. Baskı
	1980 – Yeni Yazım Kılavuzu	10. Baskı	17. Baskı
	1981 – Yeni Yazım Kılavuzu	11. Baskı	18. Baskı
1985 – 1993	1985 – İmlâ Kılavuzu	Belirtilmemiş	19. Baskı
	1988 – İmlâ Kılavuzu	Belirtilmemiş	20. Baskı
	1993 – İmlâ Kılavuzu	Belirtilmemiş	21. Baskı
1996 – 2012	1996 – İmlâ Kılavuzu	Belirtilmemiş	22. Baskı
	2000 – İmlâ Kılavuzu	Belirtilmemiş	23. Baskı
	2005 – Yazım Kılavuzu	24. Baskı	24. Baskı
1996 – 2012	2008 – Yazım Kılavuzu	25. Baskı	25. Baskı

Dönem	Basılan Kılavuzlar ve Adları	Baskı Numarası	TDK 2005'e Göre Baskı Numarası
	2009 – Yazım Kılavuzu	26. Baskı	26. Baskı
	2012 – Yazım Kılavuzu	27. Baskı	27. Baskı

Yazım kılavuzlarının en önemli işlevi, yazım birliğini sağlamak ve bu yolla dili korumaktır. Türkiye Türkçesinin yazımında henüz tam olarak birlik sağlanmış değildir. Yazım kurallarında zaman zaman değişikliğe gidilmesi, okullar için hazırlanan kaynaklarda TDK'nin yazım kurallarına uyulmaması, güncel yazım kılavuzu veya TDK'nin resmî Genel Ağ sayfası yerine eski kılavuzların ve farklı Genel Ağ sayfalarının kullanılması vb. bazı durumlar, yazım birliğinin sağlanmasına engel olmaktadır.

Yazım kurallarındaki bazı değişiklikler, üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen hâlâ yerleşmemiştir. Mesela TDK'nin 2000'de yayımladığı kılavuzda *ancak, ama, lâkin, fakat, çünkü* vb. gibi bağlaçlardan önce noktalı virgül kullanılmaktadır (TDK 2000: 56). 2005 yılında değiştirilen kılavuzda ise noktalı virgölün böyle bir görevi sıralanmamıştır (TDK 2005: 37). Son kılavuz olan 2012'de de böyle bir kullanım yoktur (TDK 2012: 31). Yani bağlaçlardan önce noktalı virgül kullanılması kuralı, yaklaşık 12 yıl önce kaldırılmıştır ancak Genel Ağ'daki bazı siteler incelendiğinde noktalı virgölün 2000'deki görevinin hâlen devam ettirildiği görülmektedir. Kapağına *Türk Dil Kurumunun kurallarına uygun olarak hazırlandığı* notu düşülen bazı yazım kılavuzlarında da 2000'deki kuralın güncel kuralmış gibi devam ettirilmesi söz konusudur (Baltaş ve Vurgun 2014: 16, Yıldırım 2014: 37).

Üstteki örneğin tam tersi durumlarla da (yanlış kullanımların hızla yayılması) karşılaşmak mümkündür. Bunu en güzel örnekleyen olaylardan biri yakın zamanda yaşanmıştır. 27 Eylül 2016'da birçok haber sitesinde TDK'nin kesme işareti kullanımında değişiklik yaptığı; kurum, kuruluş adlarına gelen eklerin artık kesme işareti ile ayrılmayacağı yönünde haberler yer almıştır (URL 1, URL 2, URL 3). Bu haber, birçok öğretmen tarafından da sosyal medya hesaplarında, tartışma sayfalarında “yeni değişiklik” notuyla paylaşılmıştır. Oysa kurum kuruluş adlarına gelen eklerin kesme işareti ile ayrılmaması durumu, Eylül 2016'da yapılan bir değişiklik değildir. Bu konudaki ilk açık hüküm 1965 kılavuzunda bulunmaktadır: “Büyük harfle başlayan her türlü kurum ve benzeri adlarından sonra kullanılan eklerin de kesme işareti ile ayrılması gerekmez.” (TDK 1965: 32). Bu madde, sonrasındaki kılavuzlarda da devam etmiştir. 1977, 1980 ve 1981 kılavuzlarında bu madde yer almamıştır. 1985 ve sonrasında yayımlanan bütün kılavuzlarda ise kurum ve kuruluş adlarına gelen eklerin kesme işareti ile ayrılmayacağı açıkça belirtilmiştir. Yani kurum kuruluş adlarına gelen ekler -1985, başlangıç olarak kabul edilirse- yaklaşık 32 yıldır kesme işareti ile ayrılmamaktadır ancak bu durum, Eylül 2016'da “yeni bir değişiklikmiş” gibi basında yer almıştır. TDK, sert bir basın açıklaması ile bu haberi düzeltmiştir. TDK'nin açıklamasında kullanıldığı “kurum kuruluş adlarına gelen eklerin kesme işareti ile ayrılmayacağını ilkökul çocukları bile bilmektedir” ifadesi, tepkiyle karşılanmış (bk. URL 4, URL 5) bunun üzerine açıklama metninden ilgili ifade çıkarılmıştır. Şu an TDK'nin Genel Ağ sayfasında bulunan açıklamada “ilkokul çocukları bile bilmektedir” ifadesi geçmemektedir (URL 6) ama Facebook sayfasındaki açıklamada bu ifade korunmaktadır (bk. Resim 1, URL 7):

Sayın basın mensupları, 27 Eylül 2016 tarihinde yaptığımız haberde daha adından bile emin olamadığımız, başlıkta “tırnak işareti” haberin içeriğinde “kesme işareti” dediğiniz bu işaretin görevlerini, kurum ve kuruluş adlarına gelen eklerin kesme işaretiyle ayrılmayacağını ilkokul çocukları bile bilmektedir.

Resim 1. TDK'nin Facebook sayfasındaki açıklamanın ilgili bölümü

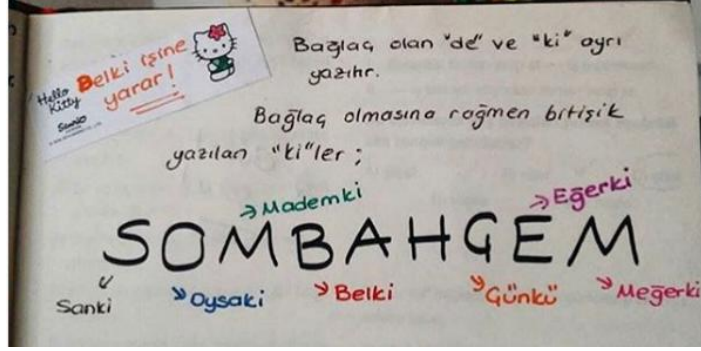
Toplum, yazım kurallarında değişiklik yapılmasını kanıksadığı için kendisine sunulan bu tür bilgileri kaynağından sorgulamamakta; herhangi bir yazım kuralı için “değiştirdi” denilmesi, değişikliğe inanılması için çoğu kez yeterli olmaktadır.

Ki bağlacının yazımı konusunda da üstteki örneğe benzer bir bilgi kirliliği oluşmuş durumdadır. Öğretmenlerimiz arasında “Eskiden ‘eğerki’ yazılıyordu, artık değiştirdi ‘eğer ki’ yazılıyor.” ve “Ki bağlacının bitişik yazıldığı kelimelere son yıllarda ‘illaki’ de eklendi.” şeklinde iki yaygın inanış bulunmaktadır. Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin paylaşımında bulunduğu tartışma gruplarında, Genel Ağ sayfalarında bu görüşler sık sık dile getirilmektedir (URL 8, URL 9, URL 10, URL 11). Acaba “eğer ki” kelimesi, önceki yıllarda “eğerki” şeklinde mi yazılıyordu? “illaki” kelimesinde *ki* bağlacı eskiden ayrı yazılıyordu da bu yıldan itibaren mi bitişik yazılmaya başladı? Eldeki çalışmada bu sorulara cevap aranacak ve “eğer ki” kelimesinin zaten hiçbir zaman bitişik yazılmadığı, “illaki” kelimesinin 1988’den beri bitişik yazıldığı, her iki kelimenin yazımında “yakın zamanda değişiklik yapıldığı” şeklindeki söylemin doğru olmadığı, bu bilgi kirliliklerinin nasıl oluştuğu ilgili yazım kılavuzlarından alıntılarla ortaya konulacaktır.

2. EĞER Kİ KELİMESİNİN YAZIMINDA OLUŞAN BİLGİ KİRLİLİĞİ

Dil bilgisi öğretiminde akılda kalıcılığı arttırmak için zaman zaman bazı kodlamalar yapılmaktadır: *fıstıkçı şahap* (sert ünsüzler), *anası mezar dikecekmiş* (sıfat-fiil ekleri)... *Ki* bağlacı, normalde ayrı yazılır ancak bazı örneklerde kendisinden önceki kelime ile kalıplaşmıştır ve bitişik yazılmaktadır. *Ki*'nin bitişik yazıldığı bu durumları öğrencilere daha kolay öğretmek için derslerde ve okullara yönelik hazırlanan çalışmalarda uzun süre *sombahçem* kodlaması kullanılmıştır. Bu kodlama, bitişik yazılan kelimelerin baş harfleri üzerine kurulmuştur: *sanki, oysaki, mademki, belki, halbuki, çünkü, meğerki*. Dikkat edilirse “sombahçem” kodlamasındaki *a* ve *e* harflerini karşılayan herhangi bir bağlaç yoktur ancak konuyla ilgilenenlerin zihninde “her harfin bir bağlaça karşılık geleceği” yönünde bir yargı oluştuğu için *e* harfine karşılık olarak Yazım Kılavuzu’ndan kontrol edilmeden “eğerki” yazımı kullanılmıştır. Kelimenin bu yanlış yazımı, yine Yazım Kılavuzu’ndan kontrol edilmeden derslerde, ders notlarında kullanılmış ve yayılmıştır. Aşağıda bu durumu örnekleyen ders notlarından birkaç resim verilmiştir:

Resim 2. Eğerki şeklinde bitişik yazılan bir ders notu (URL 12)

Ancak bu bağlaç birkaç örnekte kalıplaşarak bitişik yazılmaktadır.

belki, çünkü (ünlü uyumuna girmiş), hâlbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki eğerki (SOMBAHÇEM)

Resim 3. Eğerki şeklinde bitişik yazılan bir ders notu (URL 13)

SOMBAHÇEM (bitişik yazılan ki)

S : Sanki
O : Oysaki
M : Mademki
B : Belki
A :
H : Halbuki
Ç : Çünkü
E : Eğerki
M : Meğerki

Resim 4. Eğerki şeklinde bitişik yazılan bir ders notu (URL 14)

Görüldüğü üzere "eğerki" şeklinde yanlış bir yazımın ortaya çıkması, tamamen *sombahçem* kodlaması ile ilgilidir. Kodlamadaki *a* harfi için herhangi bir bağlaç yakıştırılmadığından bu harf boş kalmıştır. Son kılavuz olan 2012 kılavuzunun "ki bağlacının yazımı" bölümünde (TDK 2012: 10) ve dizin bölümünde (TDK 2012: 224) "eğerki" kelimesinin geçmediği fark edilince "Eğerki şeklinde mi yazılıyor eğer ki şeklinde mi yazılıyor?" kargaşası doğmuş ve konu, bilgi edinme başvurusu yoluyla TDK'ye sorulmuştur. TDK de -daha önce de hiç bitişik yazılmadığı için- ayrı yazıldığını açıklamıştır:

T.C.
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
Türk Dil Kurumu Başkanlığı

Sayı : 63434571-622.03-E.873
Konu : Yazılış hk.

15.03.2016

Sayın Mustafa AYGÜN
mustafaaygun@gmail.com

İlgi : Mustafa Aygün 03.03.2016 tarihli ve 2016/1118 sayılı yazınız.

İlgi yazı ile sormuş olduğunuz kelimenin *Yazım Kılavuzu*'na göre doğru yazılışı "eğer ki" şeklindedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-İmzalıdır

Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALIN
Başkan

Resim 5. TDK'nin "eğer ki" konusundaki yazısı

TDK'nin bu cevabı, "eğerki" yazımını ortadan kaldırmıştır ama yeni bir yanlışlık doğurmuştur. Bu yazı birçok kişi tarafından "Eskiden *eğerki* şeklinde yazılıyordu. TDK, kelimenin yazımını değiştirdi ve *eğer ki* yaptı." olarak yorumlanmış ve bu defa da "Eğer ki'nin yazımı değişti." şeklinde yeni bir yanlışlık oluşmuştur. Aşağıda ayrıntılı olarak gösterileceği üzere TDK'nin çıkardığı hiçbir yazım kılavuzunda "eğerki" şeklinde bir yazım yoktur. Yani aslında bu kelimenin yazımında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Ki bağlacının kalıplaştığı kelimeleri, kılavuzların "*ki* bağlacının yazımı" bölümünden ve kelime dizininden kontrol etmek mümkündür. Aşağıda TDK tarafından çıkarılan bütün kılavuzların "*ki* bağlacının yazımı" ile ilgili olan bölümü verilmiştir*.

Tablo 2: TDK Tarafından Çıkarılan Kılavuzlarda "*Ki* Bağlacının Yazımı" Bölümü

Kılavuz	İlgili Açıklama
TDK 1941: XXVII	- Yalnız tek kelime halini almış olan (çünkü, mademki, meğerki) gibi birkaç kelimedede bitişik yazılır.
TDK 1948: XXVII	-Yalnız tek kelime halini almış olan (çünkü, mademki, meğerki) gibi birkaç kelimedede bitişik yazılır.
TDK 1956: XVII	- Yalnız tek kelime halini almış olan (çünkü, mademki, meğerki) gibi birkaç kelimedede bitişik yazılır.
TDK 1957: XVII	- Yalnız tek kelime halini almış olan «çünkü, mademki, meğerki» gibi birkaç kelimedede bitişik yazılır.

* İlk yazım kılavuzu olarak kabul edilen İmlâ Lugatı'nın başında diğer kılavuzlardaki gibi bir kurallar bölümü bulunmamaktadır.

TDK 1960: XVII	-Yalnız tek kelime halini almış olan «çünkü, mademki, meğerki» gibi birkaç kelimedede bitişik yazılır.
TDK 1962: XVII	-Yalnız tek kelime halini almış olan «çünkü, mademki meğerki» gibi birkaç kelimedede bitişik yazılır.
TDK 1965: 27	olduğu gibi. / Aynı görevde olan <i>halbuki, oysaki, mademki, sanki</i> sözlerindeki <i>ki</i> ise, kelimelerle kalıplaştığı için bitişik /
TDK 1966: 27	olduğu gibi. / Aynı görevde olan <i>halbuki, oysaki, mademki, sanki</i> sözlerindeki <i>ki</i> ise, kelimelerle kalıplaştığı için bitişik /
TDK 1967: 27	olduğu gibi. / Aynı görevde olan <i>halbuki, oysaki, mademki, sanki</i> sözlerindeki <i>ki</i> ise, kelimelerle kalıplaştığı için bitişik
TDK 1969: 27	olduğu gibi. / Aynı görevde olan <i>halbuki, oysaki, mademki, sanki</i> sözlerindeki <i>ki</i> ise, kelimelerle kalıplaştığı için bitişik /
TDK 1970a: 26	gibi. / Aynı görevde olan <i>halbuki, oysaki, mademki, sanki</i> sözlerindeki <i>ki</i> ise, sözcüklerle kalıplaştığı için bitişik yazılır. / Bu çeşit
TDK 1970b: 26	gibi. / Aynı görevde olan <i>halbuki, oysaki, mademki, sanki</i> sözlerindeki <i>ki</i> ise, sözcüklerle kalıplaştığı için bitişik yazılır. / Bu çeşit
TDK 1973: 26	gibi. / Aynı görevde olan <i>halbuki, oysaki, mademki, sanki</i> sözlerindeki <i>ki</i> ise, sözcüklerle kalıplaştığı için bitişik yazılır. / Bu çeşit
TDK 1975: 26	gibi. / Aynı görevde olan <i>halbuki, oysaki, mademki, sanki</i> sözlerindeki <i>ki</i> ise, sözcüklerle kalıplaştığı için bitişik yazılır. / Bu çeşit
TDK 1977: 22	-Kimi sözcüklerle <i>ki</i> bağlacı birleşip, kalıplaşmıştır: <i>halbuki, mademki, oysaki, sanki...</i> gibi.
TDK 1980: 22	- Kimi sözcüklerle <i>ki</i> bağlacı birleşip, kalıplaşmıştır: <i>halbuki, mademki, oysaki, sanki...</i> gibi.
TDK 1981: 16	- Kimi sözcüklerle <i>ki</i> bağlacı birleşip, kalıplaşmıştır: <i>halbuki, mademki, oysaki, sanki...</i> gibi.
TDK 1985: 13	-Ancak birkaç örnekte kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır: <i>halbuki, oysaki, sanki, mademki...</i>
TDK 1988: 13	-Ancak birkaç örnekte kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır: <i>halbuki, oysaki, sanki, mademki...</i>
TDK 1993: 15	-Ancak birkaç örnekte kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır: <i>Halbuki, oysaki, sanki, mademki...</i>
TDK 1996: 17	-Ancak <i>ki</i> bağlacı, birkaç örnekte kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır: <i>belki, çünkü, halbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki</i>. Bu örneklerden
TDK 2000: 18	-Ancak <i>ki</i> bağlacı, birkaç örnekte kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır: <i>belki, çünkü, halbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki</i>. Bu örnek-
TDK 2005: 11	- <i>Ki</i> bağlacı, birkaç örnekte kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır: <i>belki, çünkü, halbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki</i>. Bu örneklerden <i>çünkü</i>
TDK 2008: 11	-<i>Ki</i> bağlacı, birkaç örnekte kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır: <i>belki, çünkü, halbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki</i>. Bu örneklerden <i>çünkü</i>
TDK 2009: 11	-<i>Ki</i> bağlacı, birkaç örnekte kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır: <i>belki, çünkü, halbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki</i>. Bu örneklerden <i>çünkü</i>
TDK 2012: 10	-Birkaç örnekte <i>ki</i> bağlacı kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır: <i>belki, halbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki</i>. Bu örneklerden <i>çünkü</i> sözünde ek aynı

Tablo 2’de de görüleceği üzere *ki* bağlacının kalıplaştığı kelimeler arasında “eğerki” kelimesi sıralanmamıştır ancak bu durum, söz konusu bağlacın ayrı yazıldığını göstermek için yeterli değildir. Bitişik yazıldığı hâlde kılavuzların bu bölümünde sıralanmayan kelimeler de vardır. Mesela 1993 kılavuzunun *ki* bağlacı bölümünde “belki” kelimesi sıralanmamıştır ama dizin bölümünde “belki” yazımı vardır (TDK 1993: 74). *Ki* bağlacının bitişik yazıldığı kelimeleri tam olarak ortaya koyabilmek için kılavuzların dizin bölümlerini de kontrol etmek gerekmektedir. Aşağıdaki tabloda TDK tarafından çıkarılan bütün kılavuzların dizin bölümlerinden resimler verilmiştir. Herhangi bir kılavuzda “ki” bağlacı “eğer” kelimesine bitişik yazılıysa okla gösterilen yerde alfabetik sıra gereği “eğerki” kelimesinin bulunması gerekirdi.

Tablo 3: TDK Tarafından Çıkarılan Kılavuzlarda Eğer Kelimesi

Kılavuz	Dizin	Kılavuz	Dizin
Dil Encümeni 1928: 28	eğer ikram	TDK 1975: 100	eğer eğiç
TDK 1941: 50	eğer eğerçi eğiç ²	TDK 1977: 101	eğer eğiç
TDK 1948: 50	eğer eğerçi eğik	TDK 1980: 101	eğer eğiç
TDK 1956: 52	eğer eğerçi eğiç	TDK 1981: 94	eğer eğiç
TDK 1957: 46	eğer eğerçi eğiç	TDK 1985: 97	eğer eğiç, -ci
TDK 1960: 45	eğer eğerçi eğiç	TDK 1988: 105	eğer eğiç, -ci
TDK 1962: 45	eğer eğerçi eğiç	TDK 1993: 117	eğer eğiç, -ci
TDK 1965: 99	eğer (eğerçi) eğiç	TDK 1996: 145	eğer eğiç, -ci
TDK 1966: 100	eğer (eğerçi) eğiç	TDK 2000: 194	eğer eğiç, -ci
TDK 1967: 100	eğer (eğerçi) eğiç	TDK 2005: 190	eğer eğiç, -ci
TDK 1969: 100	eğer eğerçi eğiç	TDK 2008: 190	eğer eğiç, -ci

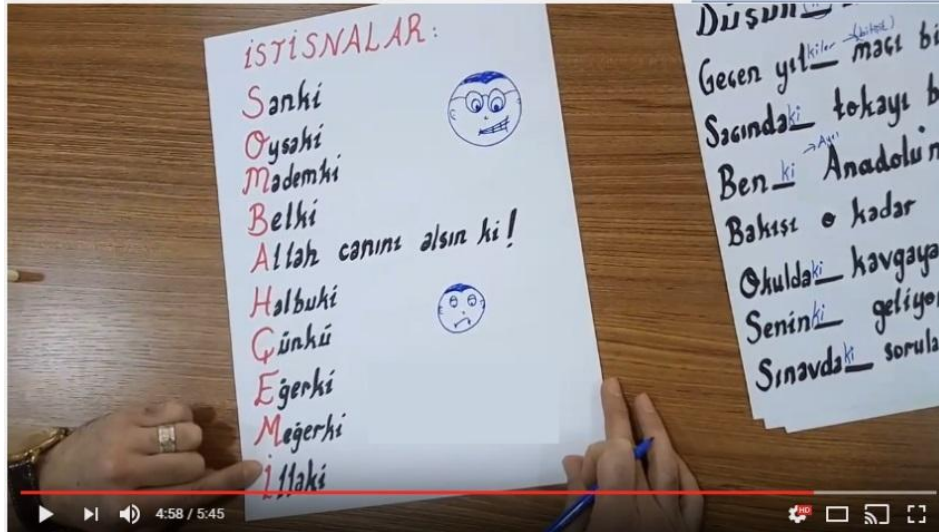
² Buradaki “eğerçi” kelimesinin “eğer ki”nin eski şekli olabileceği ve bu nedenle de eski kılavuzlarda “eğerki” yazıldığı düşünülmemelidir. Bu kelime, “gerçi” anlamındadır (Devellioğlu 1996 : 208)

TDK 1970a: 100	eğer eğiç	TDK 2009: 190	eğer eğiç, -ci
TDK 1970b: 100	eğer eğiç	TDK 2012: 224	eğer eğiç, -ci
TDK 1973: 100	eğer eğiç		

Tablo 2 ve Tablo 3 şunu göstermektedir: Şu ana kadar yayımlanan hiçbir kılavuzda “eğerki” şeklinde bir yazım yer almamıştır. Doğal olarak günümüzde de “eğer ki” şeklinde yazılmaktadır. Kelimenin yazımında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Kelime, daha önce hiç bitişik yazılmamıştır ki yazımı değiştirilsin de ayrı yazılmasına karar verilsin. Bu nedenle “Eskiden bitişik yazılıyordu; TDK, yazımını değiştirdi artık ayrı yazılıyor.” yargısı, yazım kılavuzları ile örtüşmeyen yanlış bir ifadedir.

3. İLLAKİ KELİMESİNİN YAZIMINDA OLUŞAN BİLGİ KİRLİLİĞİ

Tablo 2’de görüldüğü gibi kılavuzların “ki bağlacının yazımı” bölümlerinde “illaki” kelimesi sıralanmamıştır. “Sombahçem” kodlamasında *i* harfi olmadığı için de “illaki”nin aslında bitişik yazıldığı uzun süre fark edilmemiştir. Dizin bölümünde “illaki”nin bitişik yazıldığı fark edilince birçok öğretmen “sombahçem” kodlamasını “sombahçemi” yaparak “illaki” kelimesini de eklemiştir. 27 Ocak 2017 tarihinde yayımlanan ve aşağıya ekran görüntüsü alınan bir ders videosunda da hem “eğerki” hem de “illaki” yazımları görülmektedir (Resim 5):

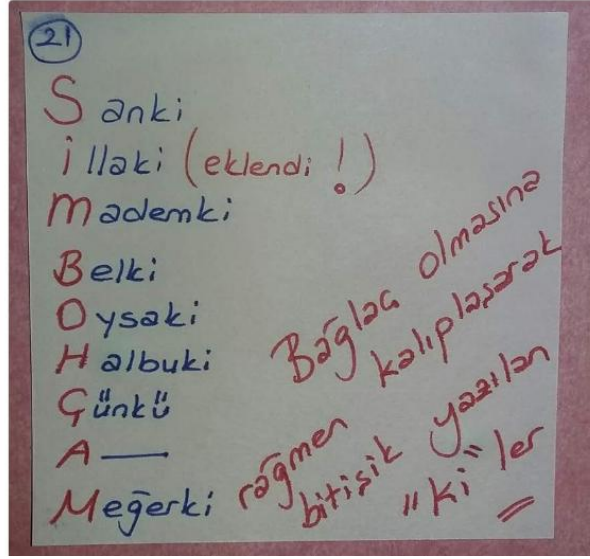

Resim 5. Ki bağlacının yazımını anlatan bir videodan görüntü³ (URL 15)

Sosyal medyadaki gruplarda öğretmenler tarafından yapılan bazı paylaşımlarda bu kelimelerin yazımında eş zamanlı bir değişim yapıldığı, “eğerki”nin çıkarılıp “illaki”nin eklendiği şeklinde bazı yanlış bilgilerle karşılaşmak

³ Dersi anlatan öğretmen, “Allah canını alsın ki!” ifadesini şaka amaçlı olarak eklediğini belirtmiştir.

da mümkündür. Resim 6'da verilen bir ders notunda da "illaki" kelimesi "ki bağlacının bitişik yazıldığı durumlara yeni ekleme" olarak gösterilmiştir:

Resim 6: Ki bağlacının bitişik yazıldığı kelimeler arasında illaki kelimesinin eklendiğini belirten bir ders notu (URL 16)

İllaki kelimesindeki genel yanlış, bu kelimenin yakın bir zamanda bitişik yazılmaya başladığıdır. Bu yanlışın oluşmasında TDK'nin de kusuru vardır. Tablo 2'de de görüleceği üzere 1996 öncesi kılavuzlarda, kılavuzların "ki bağlacının yazımı" bölümlerinde bitişik yazılan kelimeler için sadece birkaç örnek verilmiştir. 1996'dan sonraki bütün kılavuzlarda ise 7 kelime (sanki, oysaki, mademki, belki, halbuki, çünkü, meğerki) verilmiştir. Bu durum herkesin zihninde -normal olarak- *ki*'nin bitişik yazıldığı durumun bu 7 kelime ile sınırlı olduğu algısını oluşturmuştur. Kelime dizini bölümünde *illaki*'nin bitişik yazıldığı fark edilince söz konusu kelimenin yazımında yakın zamanda değişiklik olduğu düşünülmüştür. Tablo 4'te "illaki" kelimesinin TDK kılavuzlarındaki yazımı verilmiştir.

Tablo 4: TDK Tarafından Yayımlanan Kılavuzlarda İllaki Kelimesi

Kılavuz	Dizin	Kılavuz	Dizin
Dil Encümeni 1928: 44	ille ilmeklemek	TDK 1975: 130	ilkyaz illallah ille
TDK 1941: 86	illâ illallah ille	TDK 1977: 134	ilkyaz illallah ille
TDK 1948: 85	illâ illallah ille	TDK 1980: 134	ilkyaz illallah ille
TDK 1956: 90	illâ illallah ille	TDK 1981: 126	ilkyaz illallah ille
TDK 1957: 78	illâ illallah ille	TDK 1985: 135	illkin illallah ille
TDK 1960: 77	illâ illallah ille	TDK 1988: 143	illallah illaki ille

TDK 1962: 77	illâ → illâllah ille	TDK 1993: 164	illâllah illâki ille
TDK 1965: 129	ille (illâ) → ilmek (ilmik)	TDK 1996: 188	illâ → illâki
TDK 1966: 130	ille (illâ) → ilmek (ilmik)	TDK 2000: 254	illâki illâllah
TDK 1967: 130	ille (illâ) → ilmek (ilmik)	TDK 2005: 258	illa illaki illallah
TDK 1969: 130	illâ → illallah ille	TDK 2008: 258	illa illaki illallah
TDK 1970a: 130	ilkyaz → illallah ille	TDK 2009: 258	illa illaki illallah
TDK 1970b: 130	ilkyaz → illallah ille	TDK 2012: 299	illa illaki illallah
TDK 1973: 130	ilkyaz → illallah ille		

Görüldüğü gibi 1988'e kadar "illaki" kelimesi yoktur, olsaydı okla gösterilen yerde alfabetik sıra gereği "illaki" kelimesinin bulunması gerekirdi. 1988 ve sonrasındaki bütün kılavuzlarda ise "illaki" kelimesi yer almaktadır. Yani "illaki" kelimesi, sanıldığı gibi aksine son birkaç yıldır değil 29 yıldır bitişik yazılmaktadır. Kelimenin yazımında son zamanlarda hiçbir değişiklik olmamıştır. Bu nedenle "Kelimenin yazımının son birkaç yıl içinde değiştiği" söylemi, yazım kılavuzları ile uyumsuz bir söylemdir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın önceki bölümlerinde ortaya konulan bilgi ve belgelerden hareketle şu sonuçlara ulaşmak, mümkündür:

Ki bağlacının yazımının kolay öğretilmesi için kullanılan “sombahçem” şifresi, aslında ayrı yazılması gereken “eğer ki”nin yazımında bir yanlışlık doğurmuş ve okullarda, derslerde yanlış olarak çoğu zaman “eğerki” şeklinde öğretilmiştir. TDK, bir bilgi edinme yazısına verdiği cevapta kelimenin doğru yazımının “eğer ki” olduğunu açıklamıştır. Bunun üzerine öğretmenler arasında “Eskiden bitişik yazılıyordu, TDK yazımını değiştirdi şimdi artık ayrı yazılıyor.” yanlışlığı oluşmuştur. TDK tarafından yayımlanan kılavuzların hiçbirinde “eğer ki” kelimesi bitişik yazılmamıştır. Yani kelimenin yazımında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

İllaki kelimesi, son zamanlarda bitişik yazılmaya başlayan bir kelime değildir. Bu kelime, 1988’den beri bitişik yazılmaktadır. Kılavuzların *ki* bağlacı bölümünde bitişik yazılan kelimeler arasında “illaki” kelimesinin sıralanmaması, kelimenin son zamanlarda bitişik yazıldığına ilişkin bir yanlış kanı oluşmasına sebep olmuştur.

Hem “eğer ki” hem de “illaki” konusunda son yıllarda TDK tarafından yapılmış bir değişiklik yoktur ancak söz konusu kelimelerin yazımının değiştiğine yönelik paylaşımlar, tartışma sayfalarında ve sosyal medyada hızla yayılmıştır.

Türkçe, geçmişi çok eskilere dayanan güçlü bir dildir ancak yazım konusundaki bazı karmaşalar hem genç nesillerin Türkçeye olan güvenini sarsmakta hem de eğitim-öğretimde ikilik doğurmaktadır. Gerek çalışmanın giriş bölümünde anlatılan “kesme işareti” kullanımına ilişkin olay gerekse de “eğer ki” ve “illaki” kelimelerinin yazımını konusundaki gelişmeler, bazı yanlış bilgilerin çok kısa süre içinde yayıldığını ve oluşan bilgi kirliliğinin yazım birliğini engellediğini göstermektedir. Bu bakımdan şu noktalara dikkat edilmelidir:

Okullara yönelik kitap, ders notu, soru, video gibi ders aracı hazırlayan öğretmenler; yazım kulları konusundaki mevcut bilgilerini ve daha önce paylaşılmış olan dokümanlardaki bilgileri, güncel yazım kılavuzundan teyit etmelidir.

Balyemez’in (2017) yaptığı bir araştırmaya göre öğrenciler için hazırlanan ve şu an satışta bulunan yazım kılavuzlarındaki birçok kural, TDK’nin son kılavuzuna uymamaktadır ve güncel değildir. Geçmiş yıllarda hazırlanan veya güncellenmeyen birçok Genel Ağ sayfasında da yazım kuralları ile ilgili yanlış bilgiler bulunmaktadır. Bu nedenle öğretmenler yazım kurallarını konusunu işlerken konu anlatım kitapları veya Genel Ağ’daki ders notları yerine doğrudan güncel yazım kılavuzunu veya TDK sayfasını kullanmalıdır.

Öğretmenler, yazım kuralları ile ilgili olarak sosyal medyada karşılaştıkları herhangi bir bilgiyi güncel kılavuzdan teyit etmeli; yanlışlık varsa öğrencilerini bu konuda uymalıdır.

TDK, *ki* bağlacının yazımı bölümüne “illaki” kelimesini ve varsa *ki*’nin bitişik yazıldığı başka kelimeleri eklemelidir.

Bilgi edinme başvurularına TDK tarafından verilen bazı cevaplar, yeterince açık olmamakta veya yeni yanlış anlamalara neden olmaktadır. TDK, bilgi edinme cevap metinlerini hazırlarken dikkatli olmalı; sorulan konuyu ayrıntılı olarak açıklamalıdır.

KAYNAKÇA

- Baltaş, Şöhret – Vurgun, Nuray (2014). *İlköğretim Yazım (İmla) Kılavuzu*. İstanbul: Bordo ve Siyah Yayınları.
- Balyemez, Sedat (2012). “TDK İmlâ/Yazım Kılavuzlarının Kısaltmalar Bölümleri Üzerine Bir Değerlendirme”. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1(1): 41-57.
- Balyemez, Sedat (2017). “Yazım Kılavuzlarının ‘Yazım Kılavuzu’ İle Uyumluluğu”. *Prof. Dr. M. Fuad Köprülü Anısına II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatları Öğretimi Sempozyumu*. Ankara 17-18 Nisan 2017.
- Devellioğlu, Ferit (1996). *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi
- Dil Encümeni (hızl.) (1928). *İmlâ Lûgati*. İstanbul: Devlet Matbaası
- Korkmaz, Zeynep (2010). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK (1941). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1948). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1956). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1957). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1960). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1962). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1965). *Yeni İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1966). *Yeni İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1967). *Yeni İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1969). *Yeni İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1970a). *Yeni Yazım (İmlâ) Kılavuzu*. 5. Baskı Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1970b). *Yeni Yazım (İmlâ) Kılavuzu*. 6. Baskı Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1973). *Yeni Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1975). *Yeni Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1977). *Yeni Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1980). *Yeni Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1981). *Yeni Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1985). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1988). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1993). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1996). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (2000). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (2005). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (2008). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (2009). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yıldırım, Alper (2014). *Yeni Yazım Kılavuzu*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Genel Ağ Sayfaları

- URL 1. <http://www.cnnturk.com/turkiye/tdkdan-kurum-isimlerinde-tirnak-isareti-degisikligi> [erişim tarihi: 20.04.2017].
- URL 2. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1302387-tdk-kurum-isimlerinde-tirnak-isareti-kullanimini-kaldirdi> [erişim tarihi: 20.04.2017].
- URL 3. <http://www.ahaber.com.tr/yasam/2016/09/27/tdk-kurum-ve-kurulus-adlarindan-kesme-isaretini-kaldirdi> [erişim tarihi: 20.04.2017].
- URL 4. <http://www.diken.com.tr/kesme-isareti-kurali-31-yildir-var-diyen-tdk-bunu-ilkokul-cocuklari-bile-biliyor/> [erişim tarihi: 20.04.2017].
- URL 5. <http://www.abcgazetesi.com/murat-bardakcidan-tdkye-o-cehalet-sizin-eseriniz-29743h.htm> [erişim tarihi: 20.04.2017].
- URL 6. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=695&Itemid=74 [erişim tarihi: 20.04.2017].
- URL 7. <https://www.facebook.com/notes/t%C3%BCrk-dil-kurumu/kamuoyuna-duyuru/1190557427670545> [erişim tarihi: 20.04.2017].
- URL 8. <http://www.dersimizturkce.gen.tr/site-hakkinda-her-sey/20099-eger-kimegerki.html> [erişim tarihi: 12.05.2017].
- URL 9. <http://www.dunyasozluk.com/?c=sombah%C3%A7em> [erişim tarihi: 12.05.2017].
- URL 10. <http://www.dersimizturkce.gen.tr/turkce-ogretiminde-kullanilabilecek-pratik-bilgiler/18012-bir-hatirlatma.html> [erişim tarihi: 12.05.2017].
- URL 11. <https://eodev.com/gorev/10071474> [erişim tarihi: 12.05.2017].
- URL 12. <https://www.instagram.com/p/BQS5yctllwk/> [erişim tarihi: 21.04.2007].
- URL 13. <http://www.sorubak.com/blog/ki-baglacinin-yazimi.html> [erişim tarihi: 21.04.2007].
- URL 14. <http://www.ekpss.com/forum.php?a=readmsg&topic=4976> [erişim tarihi: 22.04.2007].
- URL 15. <https://www.youtube.com/watch?v=HHRDHfzNgc> [erişim tarihi: 23.04.2007].
- URL 16. https://twitter.com/Pratik_Edebiyat/status/701469045992849408 [erişim tarihi: 23.04.2007].

